

Modern Türklük

Araştırmaları Dergisi

Cilt 12, Sayı 2 (Haziran 2015), ss. 131-173

DOI: 10.1501/MTAD.12.2015.2.19

Telif Hakkı © Ankara Üniversitesi

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Nehcü'l-Feradis'teki Ayet Tercümeleri ve Bunların Harezm Türkçesi Kur'an Tercümeleriyle Karşılaştırılması Üzerine¹

Vefa Nalbant

Pamukkale Üniversitesi (Denizli)

Ezgi Demirel

Millî Eğitim Bakanlığı (Denizli)

ÖZET

Nehcü'l-Feradis Harezm Türkçesinin dikkat çeken eserlerinden biridir. Nehcü'l-Feradis'te konu gereği Kur'an'da geçen bazı surelerin tamamı bazılarının ise birkaç ayeti tercüme edilmiştir. Bu bildiride NF'deki ayetler Harezm Türkçesi satır arası Kur'an Tercümesi ve Karışık Dilli Kur'an tefsiriyle karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak Nehcü'l-Feradis'teki ayet ve sure tercümelerinin Harezm Türkçesi Kur'an tercümesine daha yakın olduğu görülmüştür

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Nehcü'l-Feradis, Harezm Türkçesi, Kur'an Tercümesi.

ABSTRACT

Nahju'l-Faradis is one of the most important works of Khwarazm Turkish. In Nahju'l-Faradis, sometimes the entire surah in the Qur'an translated and sometimes some verses are translated. Verses in the Nahju'l-Faradis in this paper were compared with An Interlinear Translation of the Qur'an Into Khwarazm Translation from A Mixed Language

¹ Bu makale 15-17 Ekim 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilen VIII. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda sunulan "Bir Kur'an Tercümesi Olarak Nehcü'l-Feradis" adlı bildiriden değiştirilip genişletilerek hazırlanmıştır.

Translation of Qur'an. As a result it was found that translation of Nahj al-Faradis closer to the Harezmi Turkish Quran translated.

KEY WORDS

Nahju'l-Faradis, Khwarazm Turkish, Translation of Qur'an.

1. Giriş

Orta Türkçenin ilk dönemini oluşturan Harezmi Türkçesi, verilen eserlerin çeşitliliği ve standart yazı dilinden farklı özellikler taşıyan ağız özelliklerinin bu eserlerde görülmesiyle Türkçenin diğer yazı dili dönemlerinden farklı özellikler arz eder.

Harezmi-Altın-Ordu Türkçesinin Harezmi kolunu temsil eden Nehcü'l-Feradis, halk için yazılması itibarıyla dönemin diyalektal özelliklerini de bünyesinde taşımaktadır. Kırk hadis tercümesi olarak 4 bap ve 40 fasıldan oluşan eserde hadislerin yanında yer yer konuyla ilgili, konunun daha iyi anlaşılmasını ve temellenmesini sağlamak amacıyla ayetlere de yer verilmiştir.

Nehcü'l-Feradis'te yer alan bu ayetlerin sayısı tekrarlarıyla birlikte 91'i bulmaktadır. Fakat bu ayetler bazen bir surenin tamamını içeriyorken-yani bir surenin tamamına yer verilmişken- bazen de belli surelerin sadece konuya ilişkin ayetlerine yer verilmiştir. Bu hâliyle Nehcü'l-Feradis en azından bir uzun sure kadar ayeti içermektedir.

Eserde bu ayetlerin sadece Arapçası değil, çoğu zaman Türkçe tercümeleri de verilmiştir. Bazı ayetlerin ise sadece Arapçasının verilmesiyle yetinilmiştir. Türkçeye tercümesi verilen ayetlerin tercüme yolları da eser içinde birbirinden farklılık göstermektedir. Bazen bir surenin ve ayetin tamamı Arapçasından verildikten sonra tercüme edilmişken, bazen Arapça sure veya ayet verilmiş, ondan sonra da o surenin ilgili ayeti verilip satır içinde Türkçe tercümesi yer almıştır.

Harezmi Türkçesinin eser külliyatı içinde bulunan Kur'an tercümeleri Türk dili yadigârları içinde dili ve üslubu ile farklı bir tutmaktadır. Bu Kur'an tercümelerinin dönemin tercüme dışına yazılmış başka dinî eserlere etkisi sorununa ise bugüne kadar herhangi bir kaynakta bir değinme olmamıştır. Dinî eserlerin etkilendiği kaynaklar ve özelde dinî eserlerde yer alan ayetlerin hangi Kur'an tercümesinden yararlanılarak tercüme edildiği gibi konular açıklanmamıştır. Nehcü'l-Feradis'te yer alan ayetlerin hangi Harezmi Türkçesi tercümesinden yararlanılarak aktarıldığı konusu da bu arada üzerinde durulan bir konu olmamıştır. Harezmi Türkçesi döneminden günümüze kalan iki Kur'an tercümesi Nehcü'l-Feradis'teki ayetlerin tercümesinde yararlanılan tercüme mi olmuştur; yoksa bu dönemde yazılmış farklı bir Kur'an tercümesinin varlığından söz etmek mi gerekir? Bütün bu sorulara cevap vermek amacıyla bildiri boyunca NF'deki ayetler Harezmi Türkçesinin diğer iki tercümesiyle

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[217b10(Fil105/01)] **elem tera** = İy körmez mü sen / **keyfe fe'ale** = neteg kıldı / **rabbuke**= sening Tangrı / **bi'eşhâb-il fil** = fil idilerine? Sekiz fil erdi. [217b11(Fil105/02,03)] **elem yec'al** = Biri adı Maḥmud. İy ne kim kıldı / **keydehüm** =keydü bularğa / **fi tazlil** = Kıldı buları bâḫil ve yolsuz. / 03 / **we ersele** = Ve ıydı bularğa / **aleyhim** = Tangrıdan / **ṭayran** = kuşlar [217b12(Fil105/03)] **ebâbil** = bölük bölük. Ya'nî perâkende ya'nî yayılıp. Ve bularınḡ burunları kuş burnı kibi erdi. Ve [217b13(Fil105/03)] ayakları it ayakları kibi erdi. 'Akrame aydur: [217b14(Fil105/03)] başları aızıḡlu keyik başları kibi erdi, hiç kimse anıḡ kibi **218a** [218a01(Fil105/03)] [kör]medük erdi. Andan ilerü ve ne taḡı andan songra körmeyelerge. [218a02(Fil105/03)] 'Ā'işe aydur raḡıya-llāh 'anha ayttı: yaşıḡ kuşlar ve saru burunlu erdi. [218a03(Fil105/04)] **termihim** = Kim attılar bularını / **biḡicâratin** = taşları birle / **min siccîl**= siccilden. / Ve ol kuşlar çağınşurlar erdi [218a04 (Fil105/04)] ve ol taşları birle buları atar erdi. [218a05(Fil105/04)] Andan Tangrı 'azze ve celle yil ıydı bularğa ol taşları yil birle kuvvetlü [218a06(Fil105/04)] kuvvetlenür erdi. kanḡı taş kim bularınḡ başına tegse bulardan [218a07(Fil105/04)] öter erdi, eger eyegüsine tegse taḡı bir eyegüsine öter erdi. [218a08 (Fil105/05)] **fece'alehum** = Bularını andaḡ kıldı kim / **ke'aşfin me'kül** = uşaḡ kök kibi kim ylıkı yiyip tezeglemiş kibi.[218a09(Fil105/05)] Ve bularınḡ tenleri perakende [218a10 (Fil105/05)] boldı (Yılmaz 2007: 120-122).

KEVSER SURESİ (CVIII: 1-3)

Nehcü'l-Ferâdis

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحِرْ إِنَّ شَانِكَ هُوَ الْآبَتُّ Ma'nisi ol bolur kim: Yâ Muhammed, biz saḡa üküş ḡayrlar bērdük yâ taḡı Kevşer ḡavzını (11) bērdük, فَصَلِّ لِرَبِّكَ, Perverdigārınḡ üçün namāz qılḡıl, وَأَنْحِرْ taḡı qurbān qılḡıl, هُوَ الْآبَتُّ, haḡıqatta (12) sēni yigrengen soḡsuz ol turur, sen ermes-sen (Eckmann 2004: 46).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

1. (6) Biz birdük saḡa, uçmaḡnıḡ arıḡḡavzını. 2. Taḡı namaz qılḡıl İdingge taḡı tiwelerni boḡazlaḡıl. 3. Haḡıḡat üze yigrengening, ol eksük, ya' nî song (Saḡol 1993).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[220b13 (Kevser108/01)] **bismillāh** = Tangrı adı / **er raḡmān** = rüzi birgüci / **er raḡim** = raḡmet qılḡucı / 01 / **innā 'a'ṭaynāke** = Saḡa / **el kewşer** = kewşeri **221a** [221a01(0)] kıldı [...] febi'eyyi 'ālā'i rabbikumā tukezzibān weylun yewme'izin [221a02(...)] li-l mukezzibin kellā seya'lemün şumme kellā seya'lemün ewlā leke fe'ewlā [221a03(...)] fe'inne me'al

'usri yusrā inne me'a-l 'usri yusrā we mā edrāke mā (Yılmaz 2007: 126).

2.1.2. Yarı Serbest Yarı Ayet Ayet Satır İçi Tercüme Edilmiş Tam Sureler

NASR SURESİ (CX: 1-3)

Nehcü'l-Feradis

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا bu sūranın ma'nisi ol bolur kim: Qaçan kim Tanrı tv'nun nuşratı kelse, taqı Mekkenin (6) fetihı ya'nı açılmaq taqı halâyıqların musulmān bolmaq kelse, yā taqı Tāyif elinin açılmaq kelse, وَرَأَيْتَ النَّاسَ (7) فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا taqı yā Muhammed, körseñ halâyıqların Tanrının dinine kirürler ögür ögür, Tanrı te'alānın (8) hamdı birle tesbih qılğıl, ya'nı Haq te'alāqa üküş hamd u şenālar qılğıl taqı telim şükürler bergeñ ni'metlerine, وَاسْتَغْفِرْهُ (9) taqı Tanrı te'alānın mağfiretini 'afvunu tilegil, şenāsi ve tesbihi birle bolğıl kim Haq te'alāqa satğaşğı vaqt (10) boldı, arğılıq birle, pāklik birle Haq te'alāqa satğaşğıl, إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا haqıqatta Tanrı te'alā tevbeni (11) qabül qılğān turur (Eckmann 2004: 61).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

[582b/1] Ol vaqtın kim keldi Tanrının yārisi takı açmaq, 2. takı kördüñ kişileri, kir[ürler] (2) Tanrının dinine ögür ögür; 3. tesbih qılğıl İdingning ögmeki birle takı yarlıkayı tilegil [andın. Haqıkat üze ol, irdi tevbeni qabül qılğān] (Sağol 1993).

2.2. Surelerden Alınmış Ayetlerin Tercümesi

2.2.1. Kelime Kelime Tercüme edilmiş Olan Ayetler

İNSAN SURESİ (LXXVI: 7-8)

Nehcü'l-Feradis

وَيُطْعَمُونَ عَلَىٰ حَبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخْفَوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا Ma'nisi ol bolur kim وَيُطْعَمُونَ عَلَىٰ حَبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا; taqı qor- (17) –qarlar ol kündin kim ol künnün qatıqlıq taqı emgeki inen zāhir turur, kāfirlerke taqı yawuz iş birle meşğül [143] (1) bolğānlarqā; وَيُطْعَمُونَ عَلَىٰ حَبِّهِ ta'amnı aşaturlar; taqı Ma'nisi ol bolur kim وَيُطْعَمُونَ عَلَىٰ حَبِّهِ مَسْكِينًا وَيَتِيمًا; taqı atasız nāreside yetimke وَأَسِيرًا; taqı esirke (Eckmann 2004: 100).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

7. Vefâ kılurlar nezringe tağı kôrkarlar (8) ol kündin kim irdi anı şerri yayılğan. 8. Tağı yitürürler ta'âmnu, (9) sewmeki üze, derviшке tağı yetimge tağı esirge (Sağol 1993: 339).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[160b01(İnsan76/06,07)] **yüfeccirünehā** = kim içerler anı açmaqlıktan. / **tefcirā** = Kanda kim bolsa menzilleri / 07 / **yüfüne** = vefâ kılğalar / **bi'n nezri** = nezri. [160b02(İnsan76/07)] Ya'ni vâcib nezürler ol kim Tağrı - 'azze ve celle – bularğa vâcib [160b03(İnsan76/07)] kıldı. Nitekim hâc ve namâz ve oruç ve ol kim aña menzer, kaçan [160b04(İnsan76/07)] ta'atğa nezür kılrsa, vefâ kılrsa. [160b05(İnsan76/07)] **ve yehâfüne** = Ve kôrkarlar ol künden kim / **kâne** = anı / **şerruhu** = şerri âşkere turur / **müstefirā** = ve özün tartar. [160b06(İnsan76/08)] **ve yu'ümüne't ta'âme** = Ve ta'am yirler / her neçe kim severler [160b07(İnsan76/08)] erse ol başı ve arzularlar er [160b08(İnsan76/08)] se Tağrı - 'azze ve celle - dostlğı için ta'am biriniz; [160b09(İnsan76/08)] **'alâ** = birgeler / **hubbihi** = Tağrı dostlğı için **miskinan** = yoksullarğa / **ve yefiman** = ve yetimlerğa / **ve esiran** = ve yesir [160b10(İnsan76/08)] ol bolur kim tutulmuş bolur zındân içinde. Ve bende tağı yesir [160b11(İnsan76/08,09)] bolur ve urağut tağı yesir bolur. / **innemā** = Hōy / **nu'ümüküm** = ta'am birgevüz sizge (Uygun 2007: 74-75).

HAŞR SURESİ (LIX: 9)

Nehcü'l-Feradis

وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ Ma'nisi ol bolur kim **وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ** öñinlerni ihtiyār qılır öz (9) nefsleri üze. Ya'ni öñinlerke işār qılurlar, **وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ** neçeme kim özlerinde dervişlik bar (10) erken **وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ** kim kim saqlanmış bolsa, öz nefsinin bağıllıqdın **الْمُفْلِحُونَ** **هُمُ فَأُولَٰئِكَ** anlar qıyāmat (11) kün qurtulğanlardın turur (Eckmann 2004: 176).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

9. Tağı anlar kim tutundılar sarāynı (4) tağı imānnı, aşnularđın; sewerler ol kim irseni kim hicret kıldı anlar tapa. Tağı (5) bulmaslar köngülleri içinde hâcet, ol nirsedin kim birildiler. Tağı işār kılurlar (6) özleri üze tağı eger niceme kim bolsa anlarğa dervişlik. Tağı kim kim saklansa (7) nefsinin suqluğındın; anlar, anlar kırtulğanlar (Sağol 1993: 313).

TEVBE SURESİ (IX: 71)

Nehcü'l-Feradis

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ
وَالْمُؤْمِنَاتُ (13) وَالْمُؤْمِنُونَ Ma'nisi ol bolur kim سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
ya'nî mu'minlar taqı mu'mina hatunlar, بَعْضُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ taqı ba'zılarına döst (14)
turur, وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ taqı birini edgülikke buyrurlar, بِالْمَعْرُوفِ taqı
biri birini yamanlıq- (15) -dın yığarlar, وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ taqı beş namaznı qılurlar
taqı Haq te'ālā وَرَسُولَهُ (16) وَيُطِيعُونَ اللَّهَ zekāt berürler وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ
fermānına taqı Peygāmbar 'as fermānına boyun birle mu'ī bolurlar, أُولَئِكَ
إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ammā qavmların Haq tvd ebedā rahmat qılğay, سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ
haqıqatta Haq te'ālā gālib turur [306] (1) taqı hikmet birle qılğan turur, tēp aydı
(Eckmann 2004: 211).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

71. Taqı bitgenler (5) taqı bitgen tişiler, pāreleri pārening dostları. Buyrurlar (6) edgülik
birle taqı yığarlar körksüz işdin taqı qılurlar (7) namaznı taqı birürler zekātın taqı boyun
sürler Tangrığa (8) taqı yalawaçınğa. Anlar rahm qılğay anlarğa Tangrı. Haqıqat üze
Tangrı yinggen, (9) hikmet birle iş qılğan (Sağol 1993: 104).

CİN SURESİ (LXXII: 9)

Nehcü'l-Feradis

وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شَهَابًا
وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا يَا نَبِيُّ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ
سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ (15) yerlerde, فَمَنْ يَسْتَمِعِ
emdi kim kim habar eşitür bolsa, آمَادَا قُلْنِمِشْ
otnı (16) öz nefsinge bulur tēp ayturlar (Eckmann 2004: 256).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

9. "Taqı biz (5) oturur irdük andın, olturğu yirlerde, işitmek. Kim kim eşitse emdi, (6)
bulğay anga yulduzluğlarını küygenler." (Sağol 1993).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[144b01(Cin72/9)] ve ennā= Ve hōy / künnā = biz erdük / naq'udu = oturanlar / minhā =

kökde / **meḳā'ide** = oturucılardan / **lil sem'ı** = işidmek için. [144b02(Cin72/9)] **fe men** = Her kim / **yestemi'ı'l āne** = işidse imdi / **yecid** = bular kendüzine / **lehu ṣihāban**= yıldız kim saḳılar / **raṣadan**= anıḳ yolın (Uygun 2007: 49).

AI- İ İMRAN SURESİ (III: 144)

Nehcü'l-Ferādis

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنَّ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ

(I) bu āyat ma'nisi ol bolur kim: (2) وَمَا مُحَمَّدٌ ermez bu Muḳammed meger Tanrınnıñ elçisi turur, **رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ** taḳı bu Muḳammeddin oza üküş (3) Peyḳāmbarlar ketçi, **عَلَى أَعْقَابِكُمْ** eger bu Muḳammed öler bolsa ya öldürü[lü]r bolsa, siz (4) imāndın yüz ewrüp artqaru qayıḳgay-sizler, **وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا** kim kim imāndın (5) yüz ewrüp artıḳa qayıtsa, herḳiz Tanrı te'ālāqa neerse ziyān qılmadı, eger ziyān qıldı erse, öziḳe qıldı, (6) **الشَّاكِرِينَ** Haḳ te'ālā qıyāmatda eḳḳü cezā bergey imān ni'metiḳe şükür qılḳuḳlarqa (Eckmann 2004: 68).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

144. (9) Taḳı irmes Muḳammed meḳer yalawaḳ, keḳti aṣnusındın [66a/1] yalavaḳlar. Eger öldi irse mü, yā öldürüldi irse mü ewrüldüḳüz ökçeleringiz üze? (2) Taḳı kim ewrülse iki ökçesi üze, ziyān kılmaḳay Tanrıḳa nirse. (3) Taḳı yanut birgey Tanrı şükür kılḳanlarḳa (Saḳol 1993: 37).

ALAK SURESİ (XCVI:1-5)

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

Nehcü'l-Ferādis

Ma'nisi ol bolur kim: **اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ** Yā Muḳammed, (4) on sekiz miñ 'ālamnı yaratḳan Bir u Bārnuḳ āyatnıñ oḳıḳıl! **الَّذِي خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ** Ol Tanrınnıñ āyatnıñ oḳıḳıl kim ādam (5) oḳlanlarını bir pāra qoyuḳ qandın yarattı. **اقْرَأْ وَرَبُّكَ** **الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ** Oḳıḳıl, yā Muḳammed, taḳı seniñ Perverdigāriñ (6) andaḳ kerim Tanrı turur kim ādam oḳlanlarıḳa ḳatnı qalam birle öḳretti. **الَّذِي عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ** Adam oḳlanlarıḳa (7) bilmegenlerini bildürdi tedi (Eckmann 2004: 6).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

1. (2) Okuğil İdingning atı birle, ol kim yarattı. 2. Yarattı âdemini, koyuğkanlardın. 3. (3) Okuğil. Tağı İding kerimreki. 4. Ol kim öğretti qalem birle. 5. Öğretti âdemige, (4) anı kim bilmedi² (Sağol 1993: 359).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[209a12(Alağ96/01)] **bismillâh** = Tangrı adı / **er raḥmân** = rüzi birgüci / **er raḥîm** = rahmet kılğucı / 1 / **ikra'** = Okıdı, okı! [209a13 (Alağ96/01,02)] **bismi rabbike** = Adını kendü Tangrıng. / **ellezi ḥalaqa** = Ol kim yarattı / 2 / **ḥalaqa-l insâne** = yarattı âdemileri [209a14(Alağ96/02)] **min 'alaq** = 'alaq'tan. / İmamlar öküşi bunung üzere turur kim [209b01(Alağ96/02)] payğambarğa 'aleyhi:s selâm ev[v]el sûret kim indi, biş [209b02(Alağ96/02)] âyet ikra'dan indi. (Yılmaz 2007: 102-103).

MUDESSİR SURESİ (LXXIV: 1-7)

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ فَاذْرُوبْ فَكَبِّرْ وَتَبَايَكَ فَطَهَّرْ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ وَلَا تَمْنُنْ
تَسْتَكْبِرُ وَلِزَّبِكُمْ فَاصْبِرْ

NF: Ma'nisi ol bolur kim: يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ey tongaçulğanıp yatğan Peyğambar 'as (12) قُمْ فَأَنْذِرْ qopğil, Qurayş kâfirlarını Tanrıngın 'azâbıdın qorqutğil, وَتَبَايَكَ فَطَهَّرْ Rebbünni uluğlağil tağı namâznı (13) avvalında Allâhu ekber tıp namâz başlağil فَطَهَّرْ وَتَبَايَكَ tonuñni necesdin arıtğil! İbnü 'Abbâs razhu aytur: Ma'nisi (14) ol bolur kim: يَا مُحَمَّدُ، تَنِينِي يَزُوقُكَ تَنِينِي فَاهْجُرْ yaman işlerni qoğğil yâ tağı şeytân vesvesesini (15) qoğğil, وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْبِرُ, Rebbünge minnat qılmağil, تَبَايَكَ فَاصْبِرْ (16) Tanrıqa tã'at qılmaq içinde nefsunge şabur bağlağil yâ tağı ḥalqlarğa risâlat tegürmek içinde şabur qılğil, yâ tağı kâfirler (17) âzârıñğa Ḥaq sözi fermânını tegürmek içinde şabur qılğil! (Eckmann2004: 7).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

1. (3) Ay taş tonın keygen! 2. Qopğil, qorqutğil. 3. Tağı İdingni uluğlağil. 4. Tağı tonlarınğı (4) arıtğil. 5. Tağı 'azâbdın qorqutğil. 6. Tağı birmegil, edğülük qılmağil üküş köre, yâ köp köre. 7. Tağı İdingge (5) şabr kılğil (Sağol 1993: 335).

² Bu surenin adı Sağol'un eserinde "Şüretü'l-Kalem" adıyla verilmiştir.

شَيْبًا وَضَاقَتْ (12) هَعْفَ فَايِدَا قِلْمَادِي سِزْلERKE ÜKÜŞ[LÜK]JÜNÜZ, (12) شَيْبًا
ثُمَّ وَلَيْتُمْ ثُمَّ وَلَيْتُمْ ثُمَّ وَلَيْتُمْ ol Huneyn yeri tar boldı sizlerke keş erke,
ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيَّ (13) hezimet bolğan hālda عَلَى
وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ (14) üze, andın soñ köñül qoptı endürdi Haq te'ālānıñ resūlı (14)
تَاقِي مُؤْمِنِينَ (15) taqı mu'minler üze تَرَوْهَا لَمْ تَرَوْهَا ol Huneyn yeri tar boldı sizlerke keş erke,
وَذَلِكَ يَنْتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ (16) taqı şahābalar öltürmekle birle
(17) andın soñ Tanrı te'ālā tevfiq berrür imānga kimke tilese غَفُورٌ رَحِيمٌ Haq te'ālā
qullarıñ yazuqları [75] (1) örtgen turur taqı rahmat qılğan turur (Eckmann 2004: 55).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

25. Yārī birdi sizlerge Tanrı, (9) yirlerde üküş takı Huneyn küininde; ol vaqtın kim tangka üze (2) yir, munung birle kim king boldı. Andın song ı' rāz kıldıñız songlarıñız çewrü. 26. Andın songra indürdi Tanrı (3) rahmetini yalawaçı üze takı bitgenler üze; takı indürdi (4) çerigni, körmedingiz anı; takı kınadı anları kim küfr ketürdiler. Taqı ol, (5) küfr ketürgenlerning yanıtı. 27. Andın songra, kaytur Tanrı andın songra, ol kim erse (6) üze kim tileyür. Taqı Tanrı yarlıkağan, rahmet qılğan (Sağol 1993: 101).

MAİDE SURESİ (V: 87-88)

Nehcü'l-Feradis

مِمَّا كَلَّمُوا وَكَلَّمُوا (12) Haq tvt (12) haddin keçgenleri sewmes taqı tenāvul aşar
حَلَالًا (13) ol ta'āmlardıñ kim Haq tebaraka ve (13) te'ālā sizlerge ruzi kıldı (V: 88)
حَلَالًا halāl taqı arğ. (Eckmann 2004: 182).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

87. Ay anlar kim bittiler! Harām kılmang (7) ol nirsening arıqlarını kim helāl kıldı Tanrı sizge. Taqı haddin keçmeng, haqikat üze Tanrı (8) sewmes haddin keçgenleri. 88. Taqı ying andın kim ruzi kıldı sizge Tanrı, (9) helāl, arğ. Taqı korqung Tanrıdıñ, ol kim siz anga bitgenler (Sağol 1993: 64).

TAHA SURESİ (XX: 121)

Nehcü'l-Feradis

وَعَصَى (XX: 121) وَمَا نَسِيَ (13) ol

bolur kim رَبُّهُ أَدَمُ وَعَصَىٰ ʿĀdam peygāmbarnı yığgandın yığılmadı فَخُون taqı hālî müteğayyir boldı ثُمَّ اجْتَبِيهِ (14) andın soñ Rebbi Ādam peygāmbarnı üdürdi فَتَابَ taqı tevbesini qabûl qıldı وَهَدَىٰ taqı Ādamnı teve qılmaqğa (15) köndürdi, tēp Haq teʿālā habar bērdi (Eckmann 2004: 195).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kurʿan Tercümesi

121. [309a/1] Ydılır ikegü, andın. Açıldı ikisinge vretleri. Taqı yapušturu başladılar (2) ol ikisi üze uçmak yapurğakındın. Taqı yazdı Ādem İdisinge taqı azdı (Sağol 1993: 174).

2.2.2. Yarı Serbest Yarı Kelime Kelime Tercüme Edilmiş Ayetler

LEYL SURESİ (XCII: 5-7)

Nehcü'l-Ferādis

Abū Bekr haqqınga nāzil boldı kim maʿnisi ol bolur kim: Ammā ol (14) kimerse kim mālını Haq rizāsi üçün bērse, yaʿnī zekātını taqı artuqını şadaqātını bērse, vaʿttaqā taqı (15) Haq teʿālādın qorqsa taqı buyurğanını qılsa taqı yığganıdın yığılsa, va-şaddaqa bil-ḥusnā taqı Haq teʿālā (16) vaʿde qılğan şevābqa taqı uçtmaḥqa kirtünse, لَيْسُرَىٰ لَيْسُرَىٰ āsān qılğay-miz anjar tāʿat (17) ve ʿibādāt qılmaqı, yaʿnī tevfiq bergey-miz ol qulğa cümle tāʿat ve ʿibādāt qılmaqqa (Eckmann 2004: 70).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kurʿan Tercümesi

5. Ammā ol kim irse kim birdi (5) taqı şakındı, 6. taqı rastladı körküglükni, 7. āsān qılğay miz anı āsānraqğa³ (Sağol 1993).

Karışık Dilli Kurʿan Tercümesi

05/ feʿemmā men aʿtā = Ve amma ol kişiler kim malı birür Tanrı yolına / we-t tekā = ve taqı perhiz kılar ḥarāmdan. [202a08 (Leyl92/06)] we şaddeka b-il ḥusnā = Ve kirtü turur kim anga ʿivazın birge, ḥusnā vaʿdesi turur müzd birmege. [202a09 (Leyl92/07)] fesenuyessiruhu li-l yüsra = Āsān kılam ol āsān ḥışlatlar. [202a10 (Leyl 92/07)] Yaʿnī Tanrı buyurduki işlemek diyü' yaʿnī Ebū Bekiri-ş Şiddik [202a11 (Leyl 92/07)] rażıyallāhu ʿanh üçün indi bu āyet (Yılmaz 2007: 91).

³ Bu surenin adı Sağol'un eserinde "Şüretü'ş-Şiddik" adıyla verilmiştir.

TEVBE SURESİ (IX: 38)

Nehcü'l-Feradis

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ اتَّقُوا اللَّهَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
اتَّقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا bu āyatma'nisi ol bolur kim: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
إِذَا قِيلَ لَكُمْ اتَّقُوا ey ol kimerseler kim imān (3) keltürdünüz, ne boldı sizlerke
qaçan kim aytilsa sizlerke اتَّقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ قِطْرٌ (4) Tanrı te'ālā rizāsı içinde gazāt
qılmağa إِلَى الْأَرْضِ اتَّقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ağursınur-siz ewlerinize meyl (5) qılğan hālında,
فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا رَاضٍ بَدَلْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا boldunuz-mu bu yaqın tiriglikke
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ermez bu dünyānıñ tiriglik[ki] āhırat içinde
meğer az turur (Eckmann 2004: 88).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

38. Ay anlar kim bittiler! Ne turur sizge, ol vaqtın kim ayıldı (4) sizge: “Barıñ Tanrı
yolu içinde”; kıştıngız, ya'nı keçtingiz yir tapa? (5) Yaqın boldunguz mu yaqınrağ tiriglik
birle, ol cihandın? Yaqınrağ tiriglikning fayidesi, (6) āhıret içinde, meğer az (Sağol 1993:
102).

AL-İ İMRAN SURESİ (III: 61)⁴

Nehcü'l-Feradis

فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ
فَقُلْ نَبْتَهُلُ فَتَجْعَلُ لِعَنْتِ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ bu āyet ma'nisi ol bolur kim
يَا مُحَمَّدُ; تَعَالَوْا; kelin, وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَكُمْ tegme birler oğlanlarımızı
ünder, (8) sizler taqı oğlanlarımızı ünder; وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ bizler taqı
hatunlarımızı ünder, sizler taqı hatunlarımızı ünder; وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ bizler
taqı özlerimizi hazır qılalın, sizler taqı (10) özlerinizni hazır qılın; نَبْتَهُلُ andın son
la'nat qılışalın, ya'nı bizler sizlerke la'nat qılalın, sizler taqı bizlerke qılın, taqı andağ
aytalın kim qayu birimiz kim yalğan bolğay, Tanrının (12) la'natı anar bolsun tēp la'nat
qılışalın (Eckmann 2004: 100).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

61. Kim hüccetleşse sening birle, anıñ içinde; (7) mundın songra kim keldi sanga 'ilmdin,

⁴ Ayet numarası NF'de 54 olarak verilmiş ama doğrusu 61 olmalıdır.

tağı aygıl: “Keling ündegeling (8) oğullarımızni tağı oğullarınızni, tağı tişilerimizni tağı tişilerinizni, tağı tenlerimizni (9) tağı tenlerinizni. Andın song zārılıkkılalım, tākılsa miz Tangrıning la‘netini [55b/1] yalğançılar üze.” (Sağol 1993: 32).

İSRA SURESİ (XVII: 23-24)

Nehcü'l-Feradis

وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلْمِ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا Ma'nisi ol bolur kim وَقَضَىٰ رَبُّكَ, Yā Muhammed seniñ Rebbüñ fermānladı (6) tağı vācib qıldı kim, allā إِيَّاهُ إِلَّا, hēç kimerseke qulluq qılmasañız, meger ol bir ve bar Tañrıqa qulluq qılsañız وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا tağı ata anaqa eğgülik qılsañız, eger seniñ qatıñda إِمَّا يَبُلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا ata anadın ekegüde biri (8) her ayna uluğ yaşqa teğer bolsa yā tağı ekegüde uf kelimesini ya'nı yigrenmek sözini anlarğa sözlemeñ وَتَنْهَرْهُمَا tağı ata ananı (9) irig söz birle yā tağı çaqırmaq birle sarsıtmağıl وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا aygıl ol ekegüke hürmetlig sözni tağı (10) hoş sözni, tēp Haq te'ālā yarlıqadı (Eckmann 2004: 197).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

23. Tağı hükim qıldı İding kim kulluqkılmang meğer anga, tağı atağa anağa (2) eğgülik. Eger teğse sening qatıñda uluğluqqa, ikisinde biri, yā (3) ikegüsi; tağı aymağıl ikisinge öf tip tağı sarsmağıl ol ikisini tağı aygıl ol ikisinge, söz (4) kerim. 24. Tağı aşaklığıl ol ikisinge, horluqñung qanatın, rahmetdin; (5) tağı aygıl: “İdim! Rahmet kılğıl ikisinge, neteg kim terbiyet kıldılar manga kiçiglikde.” (Sağol 1993: 152).

2.2.3. Serbest Tercüme şeklinde Olanlar

KASAS SURESİ (XXVIII: 56)

Nehcü'l-Feradis

(7) إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ Yā Muhammed, sen ol kimer seni [kim] sewer-sen, köndürü bilmes-sen; kimni tilese, köndürgen Tañrı te'ālā men turur-men (Eckmann 2004: 4).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

Köndürmes sen ol kim irseni kim [374a/1] sewdüng, veli Tañrı köndürür ol kim irseni

kim tileyür. Taqı ol bilgenrek (2) könlügelnerne (Sağol 1993: 216).

ŞUARA SURESİ (XXVI:214-215)

Nehcü'l-Feradis

Ma'nisi ol وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ bolur kim: (13) Yā Muḥammed, yaq yawuqlarınne tamuğdn qurtğargıl taqı mu'minlarqa alçaqlıq qılğıl! (Eckmann 2004: 12).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

214. Taqı qorqutğıl yawuqraq uyalarıngı. 215. [360a/1] Taqı aşakqlıqlı qanatingı, ol kimlerge kim uydı sangı bitgenlerdin (Sağol 1993: 207).

İSRA SURESİ (XVII: 81)

Nehcü'l-Feradis

Ma'nisi (2) ol bolur kim: وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا Ayğıl, yā Muḥammed, haq dīn keldi, bātil dīnler helāk boldı, haqıqatta bātil helāk bolğan turur (Eckmann 2004: 37).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

81. Taqı ayğıl: "Keldi haq taqı bardı bātil. Haqıkat üze (3) bātil, irdi zāyi' bolğan, bargan⁵ (Sağol 1993: 156).

HUCURAT SURESİ (XLIX: 13)

Nehcü'l-Feradis

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ Ma'nisi (11) ol bolur kim: Tanrı te'ālā aytur: Ey ḥalāyıqlar, men sizlerni Ādam taqı Ḥavvādın yarattım, taqı sizlerni uluğ qabıla taqı kiçig (12) qabıla qıldım biri birinjinizni bilserjiz tēp. Haqıqatda sizlerde ḥürmetligeriniz Tanrı qatında Tanrıdn qorqanraqınız turur. Haqıqatda Tanrı te'ālā bilgen turur sizin aḥvālınıznı taqı hem bilgen turur sizin sırlarınıznı (Eckmann

⁵ Bu surenin adı Sağol'un eserinde "Süretü Benī İsrā'īl" adıyla verilmiştir.

2004: 37).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

13. Ay kişiler! Biz yarattık sizni (3) irkedin takı tişidin. Takı kıldıq sizni uluğ kabîleler takı kabîleler, (4) munung için kim bilişengiz. Haqîkat üze kerîmrekingiz Tangrı katında, saĭnukraĭngız. Haqîkat üze Tangrı (5) bilgen, örtüglügni bilgen (Saĭol 1993: 292).

Karışık Dilli Kur'an Çevirisi (1A-37A)

7a [7a1/49 (Hucûrat) 13] ya eyyühennasü = iy ol kişiler kim / inna halaknaküm = biz sizni yarattuk / min zekerin ve ünsâ =irkekden ve tişiden ya'nî Adem ve havva / ve ce'alanaküm = ve sizni kıldım / [7a2/49 (Hucûrat) 13] şu'uben ve kaba'île = ulu kabîlelerden vekîçi kabîlelerden şu'ub uluğ asıl bolur ve kabîle kiçiasıl bolur [7a3/49 (Hucûrat) 13] aydur şu'ubun 'Acem aslı turur vekaba'île 'Arab aslı turur ve bir niceler [7a4/49 (Hucûrat) 13] aydur şu'ubun şehirlerde olmuş bolurkaba'îl ol bolur kim buları ataları adı [7a5/49 (Hucûrat) 13] birle bilürler / [7a5/49 (Hucûrat) 13] lite'arefu = ta birbiringizni bile sizkim mira- ve karabet Hüküm şer'at için ve ne kim kahur kılmaküçün / inne ekremeküm = kim sizden kerîmrek / 'indallahi = Tangrı 'azze ve cell katında / etKaküm =berhizkarlarıngız turur / [7a6/49 (Hucûrat)13] innallahe = Tangrı 'azze ve cell / 'alîmün = bilge turur sizing ahvalingiz bilür / habîrun = habîrturur sirlarıngız bilür (Uyansoy Hillhouse 2006: 19-21).

NECM SURESİ (LIII: 11)

Nehcü'l-Ferâdis

Haq te'âlâni köñlüm birle kördüm, (16) közüm birle körmedim. Haq te'âlâ andın ĭabar bêtür, qt: مَا كَذَّبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى (Eckmann 2004: 42).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

11. Yalĭan aymadı köngül, anı kim kördi (Saĭol 1993: 298).

Karışık Dilli Kur'an Çevirisi (1A-37A)

[26b13/53(Necm)11] ma keeb = yalĭan körmedi / el-fuadü =köngül / ma rea = hakîkat kördi / (Uyansoy Hillhouse 2006: 67).

ALAK SURESİ (IV: 80)

Nehcü'l-Feradis

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ (2) ya'nî kim kim Resül fermânınça bolsa, yürise, anı boyun bërse, Taqrı te'âlâ fermânınça yüridi taqrı Taqrıqı boyun (3) bërdi (Eckmann 2004: 66).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

80. Kim boyun süse (8) yalavaçqa, boyun südi Tangrıqa, Taqrı kim yüz ewürse, (9) ıdmaduq sini anlar üze saqçı (Sağol 1993: 48).

İBRAHİM SURESİ (XIV: 36)

Nehcü'l-Feradis

وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (XIV: 36) فَمَنْ تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي (14) Yâ Rebbî, ümmetlerimdîn kim maña uysa, ol mëndin turur; kim kim maña 'aşılıq qılsa, sen yazuqları örtgen (15) sen taqrı yamanlıqları yarlıqağan sen (Eckmann 2004: 82).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

36. "İdim! Haqıkat üze anlar (5) azdurdılar üküşni, kişilerdin. Kim uysa manga, haqıkat üze ol mindin. (6) Taqrı kim yazsa manga, haqıkat üze sen yarlıqağan, rahmet kılğan." (Sağol 1993: 138).

MAİDE SURESİ (V: 118)

Nehcü'l-Feradis

إِنَّ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ التَّوَّابُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (V: 118) tedi. Yâ Rebbî, eger qavmumnu [116] (1) 'azâb qılsañ, qullarıñ tururlar, hēç çaraları yoq; ve eger munlarıñ yarlıqasañ, sen hemişe yazuqlarıñ (2) örtgen turur-sen taqrı yamanlıqlarıñ yarlıqağan turur-sen (Eckmann 2004: 82).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

118. "Eger kınasang anlarıñ, haqıkat üze anlar kullarıñ. Taqrı eger yarlıqasañ (9) anlarqa, haqıkat üze sen sen yinggen, hikmet birle iş kılğan." (Sağol 1993: 67).

LEYL SURESİ (XCII: 8-11)

Nehcü'l-Ferâdis

وَ أَمَّا مَنْ بَخِلَ وَ اسْتَعْذَى وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنَى فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى bu āyat [98] ma'nisi (1) ol bolur kim: Ammā ol kimerse kim bahillik qılsa, Tanrı te'ālânın rahmatından taqı şevâbıdın mustağnî bolsa (2) taqı fâriğ bolsa, بِالْحُسْنَى وَ كَذَّبَ بِالْحُسْنَى taqı Haq te'ālânın uçmağlarınğa taqı edğü şevâblarına yalğandursa, (3) لِلْعُسْرَى فَسَنُيَسِّرُهُ qoğğay-miz anı ol yawuz ma'siyatları birle hēç edğülüklerge tevfiq bérmegey-miz, (4) (XCII: 11) وَمَا تَرَدَّى taqı ol Umayya 'bnü Halafnın mâli anı hēç fâyida qılmaz, qaçan kim ol tamuğqa (5) tüşse, helâk bolsa (Eckmann 2004: 71).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

8. (6) Taqı amma ol kim irse kim bahillik kıldı takı mungsuzluk da' vâsını kıldı, 9. takı yalğanga nisbet kıldı körklüglükni, 10. (7) müheyya qılğay biz anı küçeyrekke⁶ (Sağol 1993).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[202b01(Leyl92/08,09)] we emmā = Ve ol kişiler kim / men bahile westegnâ = bahillikqılur, malın hayır işge nafaqa kılmaz ve baylık körtürür Tanrığa ve rahmet kılmaz müzde. / 09 / we kezzibe = Ve yalğan kılmaz / b-il hüsnâ = eygü va'desini Tanrıniñ. [202b02(Leyl92/10)] fesenuyessiruhu = Râst qılğay anı düşkarlığa / li-l 'usrâ = tā ol iş işlege körterür kim tamuğ odı anı [202b03(Leyl92/10)] vâcib bolğay.ve anı düşkarlıq (Yılmaz 2007: 91).

NUH SURESİ (LXXI: 26)

Nehcü'l-Ferâdis

تَدْرَى مِنَ الْكٰفِرِيْنَ دٰرًا (LXXI: 26) رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَيَّ yer yüzinde kâfirlardan tezgingen yöriğen qoğmağıl, cümlesini helâq qılğıl (Eckmann 2004: 83).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

26. Taqı aydı Nüh: "İdim! Qoğmağıl (4) yir üze, kâfirlerdin bir kim irseni." (Sağol 1993).

⁶ Bu surenin adı Sağol'un eserinde "Şüretü's-Şiddik" adıyla verilmiştir.

YUNUS SURESİ (X: 88)

Nehcü'l-Feradis

أَمْوَالِهِمْ وَأَشَدُّ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوْا (X: 88) رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى
Perverdigārim, (9) bu Fir'avnıñ qavmınıñ mällarını helâq qılğıl taqı
köñüllerini qatıg qılğıl kim imān keltürmesünler (10) taqı qıyāmat kün 'uqubatqa sezā
bolsunlar (Eckmann 2004: 83).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

88. Taqı aydı Mūsā: "İdimiz! Hâkîkat üze sen birding Fir'avnğa taqı hürmetlig kişileringe
(6) bezek taqı mallar, taqı yakınraq tiriglik içinde. İdimiz! Munung üçün kim azdursalar
yolungdın. (7) İdimiz! Taşğa ewürgil mallarını. Taqı qatıg qılğıl köngüllerini; (8)
bitmesünler, ançağa tigrü kim körseler iglig kınnı (Sağol 1993: 115).

ENFAL SURESİ (VIII: 68-69)

Nehcü'l-Feradis

لَوْلَا كِتَابٌ مِنْ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَكُمْ فِيهِمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ
(VIII: 68-69) فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ
Ma'nisi ol bolur kim: Eger Hâq te'âlânıñ hûkmi andağ bol[ma]sa erdi kim, hâta birle iş
qılğangâ 'uqubat bolmas, (3) bu işke kim, ittifaq qıldırız, sizlerke uluğ 'uqubat bolğay
erdi; velikin Hâq te'âlânıñ hûkmi levhe'l-mahfûz- (49 –da andağ bitiglig turur: hâta birle
iş qılğangâ 'uqubat yoq. Andağ erse, anı kim bulun qıldırız, arıg helâl (5) turur. Burunqı
umatlarqa ğanîmat helâl ermez erdi, Muḥammed ummatıñğa ğanîmat helâl boldı. Taqı
Tanrıdın qorquñ destür (6) bolmadın iş qılmaqqa. Hâqıqatta Hâq te'âlâ bu yazuqırıznı
örtgen turur (Eckmann 2004: 83).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

68. Eger bolmasa irdi kitâb Tanrıdın, ozdı; [179b/1] sıkâğay erdi ol nerse içinde <kim>
aldırız, uluğ kıñ.69. Yıng (2) ol nersedin kim awıp aldırız, helâl, arıg. Taqı sañnıñ
Tanrıdın. Hâkîkat üze Tanrı (3) yarlıkâğan, rahmet qılğan (Sağol 1993: 98).

TEVBE SURESİ (IX: 81)

Nehcü'l-Ferâdis

وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ bu āyat ma'nisi ol bolur kim aydılar munāfiq- (10)- lar kim gāzātqa çıqmaq bu isigde tēp. Sen aygıl, yā Muḥammed: Tamuğ isigi bu isigdin qatıgraq turur, eger bilseler (Eckmann 2004: 88).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

81. Sewüdi (6) song koymışlar, oturmaqları birle Tangrıning yalawaçınıng songında. (7) Tağı yigrendiler kim toquş kılşalar malları birle tağı tenleri birle, (8) Tangrı yolında; tağı aydılar: "Barmang isig içinde." Aygıl: "Tamuğ otı (9) katıgraq, isig yanındın." Eger bolsalar irdi uçarlar! (Sağol 1993: 105). **MUMİNUN SURESİ (XXIII: 101-103)**

Nehcü'l-Ferâdis

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ

Ma'nisi ol bolur kim: Qaçan kim borğu ürülse, qiyāmat bolsa (4) āvş ol kün men falān oğlu men, tēp küwenmek yoq. Kimniñ kim terāzısı tevḥid birle, imān kelimesi (5) birle, eđgü 'amal birle cerb bolsa, ol kimerse qurtulmuşlardın turur; ve eger terāzısı yünül bolsa, ḥayrātı (6) tağı fā'atı az bolup ma'şiyatı tağı küfri tağı fısqu üküş bolsa, ol kimerseler öz nefsinge ziyān qıldılar (7) tağı tamuğda menğü qaldılar (Eckmann 2004: 122).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

101. Ol vaqtın kim 85) ürüldi şūrğa, nisbetler yoq aralarında ol kün, tağı soruşmazlar.102. (6) Kim kim ağır bolsa anıñ ölçülmüşleri, anlar anlar qurtulğanlar.103. Tağı kim kim (7) yüngül boldı ölçülmüşleri, anlar anlar kim ziyān kıldılar özlerine, (8) tamuğ içinde cāvidāneler (Sağol 1993: 190).

NİSA SURESİ (IV: 3)

Nehcü'l-Ferâdis

فَاتَّخِذُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِثْلِي وَتِلْكَ وَرُبَاعَ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا

فَوَاحِدَةٌ Ma'nisi ol bolur kim: Ey mu'minler, cüftleniñ ol kim sizke hoş kelgey hatunlardın ekkışer [193] (1) üçer cüftleniñ. Ve eger bu hatunlar arasında tüzlük qılu bilmegeymen tep qorqsanıñ, bir hatun cüftleniñ (Eckmann 2004: 132).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

3. Tağı eger qorqsanıñ kim 'adl qılu bilmesengiz (7) öksüzler içinde, nikâh qılın anı kim helâl boldı sizge, tişilerdin; (8) ikin ikin tağı üçün üçün tağı törtin törtin. Eger qorqsanıñ kim 'adl qılu bilmesengiz, (9) birni, yâ ol nirse kim erkendi sağ eligleringiz. Ol yañınraq [75b/1] kim küç qılmasanıñ (Sağol 1993: 42).

FECR SURESİ (LXXXIX: 27-30)

Nehcü'l-Feradis

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَأَدْخُلِي جَنَّتِي Ma'nisi ol bolur kim: Ey Haq te'âlânın (6) fermânınğa boyun sunğan nefis, qaytğıl Rebbününün şavabı tapa Haq te'âlânın hoşnüd bolğan hâlda tağı hazratında (7) qaytmış hâlda ey nefis kirgil benim hâş qullarım birle uçmağımqa.(Eckmann 2004: 135).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

27. Ay (5) karar qılğan nefis! 28. Qaytğıl İding tapa, hoşnüd bolup, hoşnüd bolunmuş.29. (6) Kirgil qullarım içinge. 30. Tağı kirgil uçmağımğa (Sağol 1993: 354-355).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[198a03(Fecr89/27)] Selâsil ve eglâl anga urğa. / yâ eyyetuhe-n nefsu-l mu'tma'inneh = İysen kim, ol ten sen kim arâm tutmuş turur Tangrı va'desine, [198a04(Fecr89/27)] payğambarlarını 'aleyhi-s selam [198a05(Fecr89/27)] kirtü tutmuş turur. Hasan aydur: kamu' müminler [198a06 (Fecr89/27)] erin urağutın aydur didi. mu'tma'inneh ol bolur kim [198a07(Fecr89/27)] Tangrı 'azze ve celle kazâsına râzı bolur ve aydur ol [198a08(Fecr89/27)] kişiler bolur kim bitisi sağ eline kelir. [198a09(Fecr89/28)] irci'î= Kirü' yangıl / ilâ rabbiki = kendü Tangrınga / rażiyeten =hoşnüd / merziyyeh = ve Tangrıng sinden hoşnüd [198a10(Fecr89/28)] Ve bu ol vaktün bolur kim dünyâdan çıkar. Kaçan kıyâmet bolsaaytğa anga: [198a11(Fecr89/29,30)] fedhulî fi 'ibâdî= kirgil kamu bendeler içinde / 30 / wedhulî cennetî= ve kirgil menüm uçmağım içine. [198a12(Fecr89/30)] (Yılmaz 2007: 83-85).

NAHL SURESİ (XVI: 32)

Nehcü'l-Ferâdis

ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ Ma'nisi ol bolur kim: Kiriñ uçtmağqa (9) ol sebeb birle kim dünyâda edğü 'ameller qılır erdiñiz (Eckmann 2004: 135).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

32. Anlarğa kim (6) öldürür anları firışteler, arığlar, aytur<lar>: "Selâmetlik (7) sizning üze! Kiring uçmaqğa, ol nirse birle kim qılır irdingiz." (Sağol 1993: 145).

KEHF SURESİ (XVIII: 30)

Nehcü'l-Ferâdis

إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا Ma'nisi ol bolur kim: Biz zâyî' qılmaz-miz ol kişiniñ şavâbını kim edğü qıldı 'ameldin (Eckmann 2004: 135).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

30. Haqıqat üze anlar kim bittiler taqı kaldılar edğü 'amellerni; biz (9) zâyî' qılmas biz ol kim irsenüñ yanutın kim körklüg qıldı işni (Sağol 1993: 160).

TEVBE SURESİ (IX: 21)

Nehcü'l-Ferâdis

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ Rebbünüz rahmat birle öz hazratdın taqı hoşnüdluq birle (Eckmann 2004: 135-136).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

21. Müjde birür anlarğa anlarınğ İdisi, rahmet birle andın taqı hoşnüdluq birle (8) taqı bustânlar birle. Anlarğa anıñ içinde, ni' metler ulaşu (Sağol 1993: 101).

SAF SURESİ (LXI: 2)

Nehcü'l-Ferâdis

لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ Ma'nisi ol bolur kim: Nişe aytur-siz anı kim qılmaz-siz (Eckmann 2004: 138).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

2. Ay anlar kim bittiler! Ne için aytur siz (3) anı kim kılmas siz? (Sağol 1993: 316).

BAKARA SURESİ (II: 44)

Nehcü'l-Feradis

آتَامُرُونَ النَّاسَ بِأَلْبِئْرٍ وَتَنْسُونَ أَنْفُسَكُمْ Ma'nisi ol bolur kim: Halklara edgülik birle buyurur-siz taqi özlerinizni unuttur-siz (Eckmann 2004: 138).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

44. Buyurur mu siz kişilerge (5) edgülik? Taqi unuttur siz özüngüzni. Taqi siz okıyur siz kitābnı. (6) Bilmez mü siz? (Sağol 1993: 7).

NAZİAT SURESİ (LXXIX: 40-41)

Nehcü'l-Feradis

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ إِنَّ الْهَوَىٰ لَاجْجِيمًا هِيَ الْمَأْوَىٰ Ma'nisi ol bolur kim: Qayı bir kimerse Haq tvt hazratıdın [205] (1) qorqsa taqi nefsinı tilekdin yıgısa haqiqatta uçmañ anıñ örgegü yeri turur (Eckmann 2004: 141).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

40. Taqi amma ol kim irse kim qorqti (6) İdisining makamıdın taqi yıgdi tenini hevādın; 41. haqiqat üze uçmak, (7) ol sıngıñu yir (Sağol 1993).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[174a02(Nazi'at79/39,40)] hiyel me'vâ = anıñ yiri bolğa. /40/ ve emmâ men = Veamma ol kişilerin kim / hâfe mekâme = qorqsalar / rabbihı ve nehâ =Tañrıñdan, ya'ni kıyâmet 'azâmetinden [174a03(Nazi'at79/40,41)] el'nefse = Tañrıñ fermânından nehy kılğa ya'ni yığa / 'anı' l hevâ= kendü tiledügi tenin hevâsından, /41/ fe inne' l cennete = hōy uçmaq/hiye'l me'vâ = anıñ bolğa (Uygun 2007: 94).

NİSA SURESİ (IV: 125)

Nehcü'l-Ferâdis

وَ اتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ حَبِيلًا (7) ma'nisi ol bolur kim: Taqı tvt İbrâhîm peygâmbarnı döst tuttu (Eckmann 2004: 145).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

125. (4) Taqı kim körklügrek dîn yanındın, ol kim ersedin kim hâliş kıldı özini Tangrığa; taqı ol (5) körklüglük qılğan; taqı uydı İbrâhîm dîninge, rast müsülmân? Taqı tuttu Tangrı (6) İbrâhîmni dost (Sağol 1993: 52).

SAFFAT SURESİ (XXXVII: 105)

Nehcü'l-Ferâdis

يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّءْيَا إِنَّا كَذَبْنَا نَجْرَى الْمُحْسِنِينَ Ma'nisi ol bolur kim: Ey İbrâhîm, [216] (1) tüşüñni râst kıldın, biz eğgüglük qılğanlarğa eđgü cezâ bérür-biz (Eckmann 2004: 148).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

105. (3) "Râst kıldın tüşni. Biz anung mengizlig cezâ birür miz, körklüglük qılğanlarğa." (Sağol 1993: 251).

ENBİYA SURESİ (XXI: 69)

Nehcü'l-Ferâdis

يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ Ma'nisi ol bolur kim: Biz ayduq: Ey ot sawuq bolgil taqı salâmat (16) bolgil İbrâhîm üze, ya'nî İbrâhîmqa zarar tegürmegil (Eckmann 2004: 149).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

69. Ayduq: "Ay (3) ot! Bolgil sawuq taqı kırtulmaq, İbrâhîm üze." (Sağol 1993: 148).

ŞURA SURESİ (XLII: 20)

Nehcü'l-Feradis

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا
مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا
Haq te'ālā ol 'ālimqa taqı dünyānı rüzā
qılğay velikin āhıratda (4) şavābıdın maħrūm bolur (Eckmann 2004: 159).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

20. Kim tileyür irse ol cihan ekinini, arturğay miz anga (4) ekini içinde. Taqı kim kim
tileyür irse dünyānıng ekinin, birgey miz andın. Taqı yok (5) anga, ol cihanda ülüşdin
(Sağol 1993: 272).

MUMİNUN SURESİ (XXIII: 1-2)

Nehcü'l-Feradis

مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا
Ma'nisi ol bolur kim:
Mu'minler qurtuldılar, ol mu'minler qurtuldılar kim (8) namāz içinde alçaqlıq qıurlar
(Eckmann 2004: 171).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

1. (2) Kurtuldu bitgenler.2. Anlar kim, anlar namazları içinde qorğınlar (Sağol 1993:
186).

ZUMER SURESİ (XXXIX: 10)

Nehcü'l-Feradis

إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ (8) Ma'nisi ol bolur: Haqıqatta şabur
qılğanlarğa tamām cezā bērilür hisābsuz. Bu rūza içinde taqı şabur (9) boldı erse, munuñ
taqı cezāsı hisābsuz boldı (Eckmann 2004: 179).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

10. Aygıl: "Ay qullarım, anlar kim bittiler, saqñıng İdingizdin! (8) Anlarğa kim körklüg
kıldılar bu yakınrağ tiriğlik içinde, körklüglük. Taqı Tangrıñıng yiri (9) king. Haqıqat üze
birilür şabr qılğanlarğa yanutları, saqışsız." (Sağol 1993: 258).

ENAM SURESİ (VI: 160)

Nehcü'l-Ferâdis

بِأَحْسَنِّهَا فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
Haq tvt 'ömür rûzasının şavâbını rûzî qılğay.
Anıñ üçün kim (3) Tañrı te'âlâ va'da qılıp turur tegme bir eğgülikke on cezâ bérme
turur (Eckmann 2004: 180).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

160. Kim kelse eğgülik birle, anga anıñ mengzeşining onı; taqı kim (7) kelse yawuzluq
birle, ceza birilme<=> meğer anıñ meğzeşi taqı anlar küç kılınmaslar (Sağol 1993: 79).

TEGABUN SURESİ (LXIV: 15)

Nehcü'l-Ferâdis

إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ
(3) Ma'nisi ol bolur kim:
Haqıqatta mällarınız taqı oğul qızlarınız fitne (4) turur taqı belâ ve miñnet turur. Taqı
Tañrı te'âlâ hażratında uluğ şavâb bar mu munlarğa terbiyet qılğanıñız üçün taqı (5)
munlarñ belâsinga şabur qılğanıñız üçün (Eckmann 2004: 201).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

15. Haqıkat üze mällarınız taqı oğlanlarınız, (6) fitne. Taqı Tanrı, anıñ qatında uluğ
sevâb (Sağol 1993: 321).

MUMİNUN SURESİ (XXIII: 51)

Nehcü'l-Ferâdis

كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا
Ma'nisi ol bolur kim: Ey mu'minlar, halâl
ta'amlar (2) tenâvul qılñ taqı eđgü 'amallar qılñ, tıp emr qılıp turur (Eckmann 2004:
203).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

51. Ay yalawaçlar! Ying arıglardın taqı qılñ eđgü 'amellerni. (7) Haqıkat üze men, anı kim
kılur siz bilgen (Sağol 1993: 188).

MAİDE SURESİ (V: 105)

Nehcü'l-Feradis

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا تَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ
Ma'nisi ol bolur kim: Ey ol kimersele kim imān keltürdünüz, öz nefsünüz birle boluñ, azğunların (5) azğunluğı sizlerke ziyān qılmaz, qaçan kim sizler köni bolsanız (Eckmann 2004: 210).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

105. Ay (9) anlar kim bittiler! Sizning üze tenleringiz; ziyan tegürmes sizge ol kim irse kim azdı, ol vaqtın kim [120b/1] könülsengiz. Tangrı tapa yanmağınız qamuğ. Tağı haber birür sizge ol nirse birle kim (2) kıılır irdingiz (Sağol 1993: 65).

NUR SURESİ (XXIV: 30)

Nehcü'l-Feradis

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ
yā Muḥammed, mu'minlarğa kim közlerini aşaq qılsunlar, nāmahremke (6) nazār qılmasunlar tağı endāmlarını zinādan saqlasunlar (Eckmann 2004: 211).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

30. Ayğıl bitgenlerge, aşakqılsunlar közlerindin tağı saqlasunlar (6) uvut yinleri. Ol, arıgrağ anlarğa. Haqıkat üze Tangrı bilgen anı kim kııurlar (Sağol 1993: 193).

NİSA SURESİ (IV: 86)

Nehcü'l-Feradis

وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا
Ma'nisi ol bolur kim: Qaçan (9) salām bērilür bolsa, cevāb qaytarıñ ol salāmdın yağşıraqı birle 'alekumu's-salām tēp, yā tağı ol salām- (10) –nuñ qaytarıñ 'alekumu's-salām tēp (Eckmann 2004: 211).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

86. (6) Tağı qaytu vaqtın kim selām kılınsangız selam birle, selam kılıñ yağşıraq birle (7) andın, yāqaytarıñ anı. Haqıkat üze Tangrı, irdi tigme bir nirse üze (8) saqış kılgan (Sağol 1993: 49).

NAHL SURESİ (XVI: 90)

Nehcü'l-Ferādis

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَائِي ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ
وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ Ma'nisi ol bolur kim: (15) Hāq tvt tüzlük
qılmaq birle taqı edgülik birle buyrur taqı yaq yawuqğa ihsān ve in'ām qılmaq (16) birle
buyrur taqı Hāq te'ālā zinādın taqı yawuz işler qılmaqđın taqı zulm qılmaqđın yıgar.
Hāq tvt sizge (17) ögüt bërür kim Hāq te'ālanıy va'zını tutup 'amal qılıp ögüt alıngay-
siz, tedi (Eckmann 2004: 215-216).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

90. Hāqıqat üze Tangın buyrur tüzlük birle (9) taqı edgülik, taqı birmek yawuqluq
eyesinge, taqı yıgar haddın keçgen körksüz işdin [266/1] taqı yawuz işdin taqı zulmdın.
Ögüt birür sizge, bolğay kim siz ögüt algay siz (Sağol 1993: 148).

ZARİYAT SURESİ (LI: 17-18)

Nehcü'l-Ferādis

كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ الَّذِينَ مَا يَهْتَجُونَ وَيَالِأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَعْجِرُونَ Ma'nisi ol
bolur kim muttaqı qullarğa Hāq tebāraka (13) ve te'ālā uçtmağlar ruzi qıldı. Ol ma'nī
üçün kim bu muttaqı qullar tünle az uyquğa barur erdiler taqı secdelede üküş (14)
istıgfār qılır erdiler. Hāq te'ālādın yazuqlarını yarlıqayu tileyür erdiler (Eckmann 2004:
217).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

17. İrdiler az (6) tündin ol kim uğıyurlar. 18. Taqı seher vaqtlarında, anlar yarlıqayu
tileyürler (Sağol 1993: 295).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[17a2/51(zariyat)17] kanu= boldı bular / [17a3/51(zariyat)17] kalilen = azkine / minelleyli
= dünleuyırlar erdi ya'nî bular erdi dünle / ma yehce'une =namaz kılurlar erdi /
[17a3/51(zariyat)18] ve bil'eshari hüme = seher vaktinde bular [17a4/51(zariyat)18]
yestegfirune = istıgfār kılır erdiler / (Uyansoy Hillhouse 2006: 45).

İSRA SURESİ (XVII: 79)

Nehcü'l-Feradis

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّخْمُودًا
Ma'nisi ol bolur kim: Yâ Muhammed, tünle oyağlıq qılğıl, (12) tã'at ve 'ibâdat birle meşğül bolğıl. Bu beş namâzdın ziyâda tã'at qılğıl. Bolğay kim Hâq te'âlâ saña qiyâmatda (13) şafâ'at maqâmı rûzî qılrsa, tēp aydı (Eckmann 2004: 218).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

79. Tağı tündin (8) oyağlıkqılğıl, ya' nî artuqsı namaz kılğıl anıng birle, artuqsı tã'at sanga. Bolğay kim ıdşa sini İding, makamda (9) ögülmüş (Sağol 1993: 156).

TAHA SURESİ (XX: 1-2)

Nehcü'l-Feradis

يَا مُحَمَّدُ مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ بِتَشْوِيٍّ
Yâ Muhammed, tünle tã'at ve ibâdat (2) qılmuşırda êkki adaqıñnı tamam yerke başğıl, özünñi çatıg emgetmegil. Bu fermânñı saña ıda bērdük erse (3) özünñi emgetmegil (Eckmann 2004: 218).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

1. (2)2. İndürmediük sening üze Qur'ânñı, munuñg üçün kim emgenseng; (Sağol 1993: 169).

ZUMER SURESİ (XXXIX: 10)⁷

Nehcü'l-Feradis

إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ
Ma'nisi ol bolur kim: Qiyâmat kün [324] (1) bolsa, avşşabur qılğuçılarga şavâblar hisâbsız tamam bērilgey (Eckmann 2004: 224).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

(9) ... Hâkîkat üze birilür şabr kılğanlarğa yanutları, saqışsız." (Sağol 1993: 258).

⁷ Ayet numarası NF'de 1 olarak verilmiş ama doğrusu 10 olmalıdır.

NAHL SURESİ (XVI: 96)

Nehcü'l-Ferâdis

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ وَلَنَجْزِيَنَّهُ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ Ma'nisi ol bolur kim: Ol māl tawar kim qatıñızda (7) bar turur ol cümlesi tükenür. Velikin ol şavâblar taqı dereceler kim sizke bar turur, Haq te'âlâ hazratında ol bâqî turur, (8) tükenmek revâ ermez, taqı her ayna bergeymiz ol kimerselerke kim miñnetke şabur qıldılar 'amallarınñ körklüglerki (9) birle (Eckmann 2004: 225).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

96. Ol nirse kim sizing qatıñızda, tükenür; taqı ol nirse kim Tanrı (6) qatında, qalğan. Taqı yanıt birgey miz anlarğa kim şabr kıldılar, yanıtlarını, (7) anıñ körklügreki birle kim qılur irdiler (Sağol 1993: 149).

ENBİYA SURESİ (XXI: 83)

Nehcü'l-Ferâdis

عَيُّوبُ أَيُّوبُ عَيْنُ أَبِي مَسْنِيٍّ الْمُرِّ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ Ey Perverdigārim, emdi maña zarar ve meşaqat tēgdi. Sen raḥīm (6) sen, cümleke raḥmat qılğanlardın artuq raḥmat qılğan sen turur-sen, maña raḥmat qılğıl (Eckmann 2004: 231).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

83. Taqı Eyyübü, ol vaqtın kim nida qıldı İdisinge: "Haqıqat üze sıqadı (7) sökellik. Taqı sen, rahmet qılğanlarınñ rahmet qılğanraqı." (Sağol 1993: 179).

SAD SURESİ (XXXVIII: 44)

Nehcü'l-Ferâdis

إِنَّا وَجَدْنَاهُ ضَالًّا نِعَمَ الْعَبْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ Ma'nisi (8) ol bolur kim: Biz bu Ayyüb peygāmbarnı şabur qılğan bulduq. Neme yaḥşı qul turur bu Ayyüb peygāmbar. Hemişe (9) Rebbinge qayıtğan turur (Eckmann 2004: 231).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

44. (9) "Taqı tutğıl elging birle awuçmaq taqı urğul anıñ birle taqı [435b/1] ant içmegil."

Biz bulduk anı şabr kılğan. Neme yaşı kıl! Hâkîkat üze ol kaytğan (Sağol 1993: 255).

TEVBE SURESİ (XIX: 51)

Nehcü'l-Feradis

قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ Ma'nisi ol bolur kim: Aygıl (3) yâ Muḥammed, anı kim Taḥrı te'ālâ bizlerke bitildi, bizlerke kelmedin çarası yoq. Erklig pağışahımız Taḥrı (4) te'ālâ turur. Ol Taḥrığa mu'minlar tevekkül qılsun (Eckmann 2004: 239).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

51. (9) Aygıl: "Tigmegey bizge, meğer anı kim bitidi Taḥrı bizge. Ol erkligimiz taḥı Taḥrı üze [188b/1] tevekkül qılsun bitgenler." (Sağol 1993: 103).

ENAM SURESİ (VI: 79)

Nehcü'l-Feradis

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ Ma'nisi ol bolur kim: Yüzüm yönendürdüm ol Taḥrı ḥazratıḡa kim yerni taḥı köklerni yarattı (5) köni musulmân ḥālında taḥı men Taḥrı te'ālâqa ortaḡ qatḡanlardın ermez-men (Eckmann 2004: 240).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

79. "Hâkîkat üze men karşı koğdum yüümni, (4) anga kim yangıla yarattı köklerni taḥı yirmi; râst müsülmân. Taḥı irmez men (5) ortaḡ çoşḡanlardın." (Sağol 1993: 73).

BAKARA SURESİ (II: 115)

Nehcü'l-Feradis

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهَ اللَّهِ Ma'nisi ol bolur kim: Maşriq (8) taḥı Taḥrı te'ālâ mülki turur, mağrib taḥı Taḥrı te'ālânıñ mülki turur. Qayu yangıla yüzünüzni çewürseniz (9) Haq te'ālâ rizâsı anda turur (Eckmann 2004: 240).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

115. Taḥı Taḥrığa oḡ maşriq (8) taḥı mağrib. Nirge kim ewrüsengiz, anda Taḥrıñıḡ

rızası (Sağol 1993: 12).

TAHA SURESİ (XX: 55)

Nehcü'l-Ferâdis

مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى Ma'nisi ol bolur kim: Ey âdam oğlanları sizlerni bu yerdin yarattuq taqı sizlerni bu yerke qayturur- (12)- biz (Eckmann 2004: 240).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

55. Andın (6) yarattuq sizni taqı anıng içinde qaytarur miz sizni taqı andın çıkarur miz sizni öngin (7) kez (Sağol 1993: 171).

İSRA SURESİ (XVII: 32)

Nehcü'l-Ferâdis

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا Ma'nisi ol (12) bolur kim: Zinâke yawuq kelmeñ kim bu zinâ qılmaq inen yaman iş turur taqı Tañrı te'âlâ yigrenmiş iş turur taqı neme yawuz (13) yol turur (Eckmann 2004: 241).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

32. Taqı yawumang (8) zinâğa, haqıqat üze ol irdi körksüz iş. Taqı neme yawuz yol! (Sağol 1993: 153).

HUCURAT SURESİ (XLIX: 2)

Nehcü'l-Ferâdis

يَا رَسُولَ اللَّهِ، Tañrı tvt bizlerni yıgıdı kim Peyğambar 'as hazratında (12) bolsañız, âvâzınıñızni Peyğambar âvâzıdın yüksek qılmañ, tēp; neteg kim Kelâmı içinde habar bērü yarlıqar, qt: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ (Eckmann 2004: 258).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

2. (7) Ay anlar kim bittiler! Kötürmeng ünleringizni, peyğamber üni [492b/1] üzesinde. Taqı katıgkılmang anga söz birle, pārengiz katıgkılmış mengizlig (2) pāreğa kim bātl

bolsa 'amelleringiz tağı siz bilmez siz (Sağol 1993: 291).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[2b4/49(Hucürat)2] ya eyyuhelleîne amenu = iy ol kişiler kim îman ketürdi / la terfe'u' asvateküm = ünüñüz kaldurmang / fevka savt'n Nebiyy = peygambar üninden yukaru [2b5/49(Hucürat)2] 'aleyhi esselam (Uyansoy Hillhouse 2006: 9-11).

AL-İ İMRAN SURESİ (III: 188)

Nehcü'l-Feradis

وَيُجِبُونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا Tağı meni kişi öger bolsa, men anı ögmekini sewer-men (Eckmann 2004: 258).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

188. (8)... tağı sewerler kim ögülseler ol nirse birle kim kılmadılar (Sağol 1993: 41).

NAHL SURESİ (XVI: 23)

Nehcü'l-Feradis

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِبُّوا الْمُسْتَكْبِرِينَ (...) الله Yaña Tanrı te'ālā bizlerni yığıdı kim tekebbür qılmaqđın, neteg kim Kelāmı [372] (1) içinde habar bėrü yarlıqar (Eckmann 2004: 258).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

23. (5) Haqqā, haqqat üze Tanrı bilür anı kim örterler tağı anı kim āşkārā qılurlar. (6) Haqqat üze ol, sewmez uluğsınğanlarını (Sağol 1993: 144).

ZUMER SURESİ (XXXIX: 47)

Nehcü'l-Feradis

وَبَدَا لَهُمْ مِنْ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَخْتَسِبُونَ Ma'nisi ol (9) bolur kim: Zāhir boldı anlarğa Tanrı te'ālādın ol neerseler kim anı andağ bolğay, tıp sezmez erdiler (Eckmann 2004: 261).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

47. (9) Eger haqıkat üze anlarğa kim küç kıldılar, ol nirse kim yirde kamuğ, taqı anıng endâzesinçe anıng birle; [443a/1] yulunğaylar irdi anıng birle kınnıng katığlıkıdın, kıyâmet kün. Taqı zâhir boldı anlarğa (2) Tangrıdın, ol nirse kim saqınmaslar (Sağol 1993: 260).

NAHL SURESİ (XVI: 23)

Nehcü'l-Ferâdis

لا يُجِبُّ الْمُشْتَكِرِينَ اللهُ Taqrı te'âlâ mütekebbirlerni sewmez (Eckmann 2004: 262).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

23. (6) Haqıkat üze ol, sewmez uluğsınğanlarını (Sağol 1993: 144).

NAHL SURESİ (XVI: 29)

Nehcü'l-Ferâdis

taqı mütekebbirlerniñ ornı tamuğ turur (10) الْمُتَكَبِّرِينَ مَتَوَى فَلْيَنْسَ (Eckmann 2004: 262).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

29. Kiring (9) tamuğ kapuğlarınğa, cāvidāneler anıng içinde. Neme yawuz iğāmet kılğıu yir, uluğsınğanlarğa! (Sağol 1993: 145).

HUD SURESİ (XI: 44)

Nehcü'l-Ferâdis

وَاسْتَوَتْ عَلَى وَالْمُتَكَبِّرِينَ وَاقِيلُ بَعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (Eckmann 2004: 263).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

44. ...Taqı hükm kılındı iş taqı qarâr kıldı (4) Cüdî tağı üze, taqı aytıldı: "Yoğalmaq, küç kılğan erenlerge!" (Sağol 1993: 120).

ENAM SURESİ (VI: 52)

Nehcü'l-Feradis

Ma'nisi ol
ولا تطرد الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي يريدون وجهه
bolur kim Yâ Muhammed, ol derviş şahâbalar kim erte keçe Rebbini ünderler (16) üküş
yâd qılmaq birle taqı namâz qılmaq birle taqı tesbih ve tehlil qılmaq birle. Haq
te'âlânın hoşnüdluğunu (17) tileyürler. Mundağ kimerselemleri qatırdın kètermegil taqı
sürmegil taqı bu Qurayşilemlerin zâhiringe nazır [380] (1) qılmağıl taqı bu dervişlemlerin
bâtinına nazır qılğıl (Eckmann 2004: 264).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

52. Taqı sürmegil anlarını ündeyürler (3) anların İdisini, irte birle taqı kiçe birle,
tileyürler İdisinin zâtını. Yoq (4) sening üze sakışlarındın, nirsedin; taqı yoq sening
sakışındın (5) anlar üze nirsedin, taqı sürseng anlarını taqı bolsang küç kılğanlardın
(Sağol 1993: 71).

KEHF SURESİ (XVIII: 28)

Nehcü'l-Feradis

واضرب نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغدوة والعشي يريدون وجهه ولا
تعد عيناك عنهم ثريد زينته الحيوه الدنيا ولا تطع من اغفلنا قلبه عن
ذكرنا واتبع هواه وكان امره فرطاً
Yâ Muhammed, nefsini tölendürgil ol
şahâbalar birle kim erte keçe Haq te'âlâqa du'â qılurlar taqı Haq te'âlânın rizâsını
tileyürler taqı meclisde sözleyür bolsañ, êkki közüñ (9) ol derviş şahâbalarındın kètmesün
dünyânın bezekini tileyür hâlda taqı, yâ Muhammed, boy bèrmegil ol kimerse-(10)-
[l]erke kim anların köñüllerini bizni yâd qılmaqındın gâfil qılduq taqı anlar öz havâsinğa
uydılar (11) taqı anların işi haddind keçmek erdi. Mundağ qavmlarğa mufi' bolmağıl
taqı ol derviş şahâbalarındın (12) közüñni kètermegil taqı anlar hâtırını muhâfizât qılğıl
(Eckmann 2004: 264).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

28. [285a/1] Taqı habs kılğıl özünge anlar birle kim ündeyürler İdisini irte birle (2) taqı
kiçe nire, tileyürler rızâsın. Taqı keçmesün iki közüñ anlardın, tileyür sen (3) bu
yakınrağ tiriglik bezekini. Taqı boyun sümegil ol kim irsege kim gâfil kılduq köngülini
yâdımızdın (4) taqı uydı hevâsinğa, taqı irdi işi burun keçmek (Sağol 1993: 159).

HUCURAT SURESİ (XLIX: 12)

Nehcü'l-Ferâdis

وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُمُ بَعْضًا أَيُجِبُ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ Bu āyat ma'nisi ol bolur kim (8) Haq tvt habar bēri yarlıqar: Ey mu'minlar ba'zınız taqı ba'zınızqa ğybat qılman sewer-mü (9) sizlerde biriniz qarındaşıñızñ etini yemek ölügselik hālında taqı yigrendiñiz ol ölüge etini (10) yemekke? Andağ erse, qarındaşıñızqa ğybat qılman. Eger ğybat qılsanız etini yemiş bolğaysız. (11) Taqı ol ölüge etini yigrenür-siz, ğybat qılmañı taqı yigreniñ, tēdi. Taqı Tanrı te'ālādın qorquñ (12) taqı tevbe qılñ kim Haq te'ālā tevbeni qabül qılğan turur taqı rahmat qılğan turur(Eckmann 2004: 267).

Harezm Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

12. Ay anlar kim bittiler! (8) Saqlanug üküşdin sizigdin, haqıkat üze sizignin pasesi (9) yazuk. Taqı örtüglüg nerse istemeng. Taqı ğybet kılmasun pärengiz päreğa, sewer mü [494a/1] biringiz kim yise uyasınıñ etin, ölüglük hālında? Yigrendingiz anı. Taqı saqlıñıñ (2) Tangrıdın, haqıkat üze Tangrı tevbeni qabül qılğan, rahmet qılğan (Sağol 1993: 292).

Karışık Dilli Kur'an Tercümesi

[6a13/49(Hucürat)12] ya eyyühelle_ine amenu = ey ol kişiler kim iman ketürdiler / ictenibu = behiz kılınğ endişe birle / [6a14/49(Hucürat)12] ke-ıran minne`anni = yavuz kılmanğ ya'nî yavuz ğüman / inne ba'da`anni = kim bizge ğüman kılmanğ / i-mün = yazuk turur ya'nî durust bilmedin yavuz sanur siz / ve la tecessesu= ve tecessesüs kılmanğ irdeyü 6b[6b1/49(Hucürat)12] ve la yagteb = ve ğybet kılmanğ / ba'düküm = bir nice sizlerden / ba'dan = bir nicelerine / eyühibbu = sever mü siz / ehadüküm = kim sizlerde / enye'küle = bireğü ölmüş / [6b2/49(Hucürat)12] laHme ahilhi meyten = karındaşı etin uyır erken yimek / fekerihtümühu = siz anı sevmez siz / vettekullahe = ve korkung Tangrıdan / [6b3/49(Hucürat)12] innallahe = kim Tangrı 'azze ve cell / tevvabün = tevbe birge sizge / rahümün = kaçan korkup tevbe kılsa siz rahmet kılga sizge [6b4/49(Hucürat)12] (Uyansoy Hillhouse, 2006: 18-19).

MUMİNUN SURESİ (XXIII: 1-2)

Nehcü'l-Ferâdis

مَا نَسِيَ اللَّهُ قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ Mu'nisi ol bolur kim: Mu'minlar qiyāmat kün qurtuldılar, ol mu'minlar kim namāzları (5) içinde alçaqlıq

qıldılar, tedi (Eckmann 2004: 280).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

1. (2) Kırtuldu bitgenler. 2. Anlar kim, anlar namazları içinde kırkğanlar (Sağol 1993: 186).

AL-İ İMRAN SURESİ (III: 120) - TEVBE SURESİ (IX: 50)⁸

Nehcü'l-Feradis

إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِيبَكَ (III: 120) يَفْرَحُوا بِهَا (IX: 50) Ma'nisi (13) ol bolur kim: Yâ Muhammed, saña edgülük teger bolsa, bu munâfiqlarını qağguluğ qılır ve eger taqı saña muşibat teger (14) bolsa, anıñ birle sewüşürler, tıp habar berdi (Eckmann 2004: 287).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

50. (7) Eger tigse sanga edgülük, qağgurtur anlamı; eger tigse sanga musibet, (8) ayturlar: "Uş aldık işimzini aşnudın." Taqı ewrülürler, taqı anlar sewüngenler (Sağol 1993: 103).

NUR SURESİ (XXIV: 11)

Nehcü'l-Feradis

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ بَلْ كَلَّ امْرئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ Bu āyat ma'nisi ol bolur kim: Haqıqatta ol kimersele kim yalğan sözni keltürdiler, anlar bir ögür (10) halāyıq tururlar sizlerdin, ya'nı musulmānlardın; siz anı şer turur, tıp saqınman; şer anlarqa turur, velikin 'Āyişe (11) taqı Şafvānqa hayr turur, yazuqları kéter taqı bu kimerseke bu yalğan sözni sözlemek taqı eşitmek içinde (12) yazuq bar turur taqı uluğraq yazuqqa bu yalğan içinde kim kim erklendi erse, anjar uluğ 'azāb bar turur (Eckmann 2004: 291).

Harezmi Türkçesi Satır Arası Kur'an Tercümesi

11. [336b/1] Haqıkat üze anlar kim keldiler yalğan birle, bir ögür sizdin. Saqınman anı

⁸ NF'de bu ayetlerle ilgili "birbirine benzeyen iki ayet karışık olarak alınmıştır." şeklinde bir not bulunmaktadır.

(2) yawuz sizge, ol yaşırağ sizge. Tigme bir erge anlardın, ol kim (3) kazğandı yazuğdın; tağı ol kim erklendi uluğın, anlardın, (4) anga kın uluğ (Sağol 1993: 192).

2.3. Tercüme Edilmemiş Ayetler

MERYEM SURESİ (XIX: 1-3)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كَهَيْعِصِ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكْرِيبًا إِذْ نَادَى
رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا (Eckmann 2004: 58).

AHZAB SURESİ (XXXIII: 56)

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ
وَسَلِّمُوا (Eckmann 004: 1).

TEVBE SURESİ (IX: 40)

إِذْ هُمْ فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ
(Eckmann 2004: 69).

KAF SURESİ (L: 19)

وَجَاءَتْ سَكْرَةٌ الْمَوْتِ بِإِلْحَاقٍ (L: 19) إِنَّ اللَّهَ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
(Eckmann 2004: 74).

BAKARA SURESİ (II: 137)

فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (Eckmann 2004: 95).

TAHRİM SURESİ (LXVI: 11)

وَضُرْبُ اللَّهِ مَثَلًا لِّلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَاتِ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا
فِي الْجَنَّةِ وَتَجَنِّبِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَتَجَنِّبِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (Eckmann
2004: 114).

LOKMAN SURESİ (XXXI: 34)

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي
نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ
(Eckmann 2004: 162).

TEKASUR SURESİ (CII: 6)

تَتْرَوْنَ الْجَحِيمَ (Eckmann 2004: 164).

KEHF SURESİ (XVIII: 32)

وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلًا رَجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ (Eckmann 2004: 296).

3. Harezmi Türkçesi Kur'an Tercümeleriyle Karşılaştırılması Bakımından Nehcü'l-Feradis

NF'deki ayetlerin tercümelerine bakıldığında söz varlığı bakımından Harezmi Türkçesi satır arası Kur'an tercümesiyle daha yakın olduğu gözlemlenebilmektedir. Bununla birlikte NF'deki ayetlerin Harezmi Türkçesi satır arası Kur'an tercümesinin etkisinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu durum satır içinde ayet ayet yapılan tercümelerde de aynı şekildedir. Yani aradaki fark NF'nin serbest, satır arası tercümenin ise kelime kelime yapılmasından kaynaklanmaktadır. Karışık dilli Kur'an tefsiriyle NF'deki ayetlerin ise çeviri bakımından neredeyse hiç uymadıkları gözlenmektedir. Fakat Kur'an tercümelerinin gerekse de NF'deki ayetlerin tercüme diline bakıldığında 13. yüzyılda Türkçe Kur'an dilinin iyice oturduğu ve birbirinden farklılık gösteren sözcüklerle çeviri yapılabildiği rahatlıkla görülebilmektedir.

Uygurların tercüme faaliyetleriyle başlayan Türkçe dinî metinlerin çevirisi geleneği, Karahanlılar zamanında İslam dininin kutsal kitabının Türkçeye çevrilmesiyle yeni bir boyut kazanmış, Harezmi Türkçesi döneminde bu çeviri faaliyeti okur-yazar halk arasına kadar yaygınlaşmıştır.

NF'de yer alan ve Harezmi Türkçesinin diğer iki Kur'an tercümesiyle karşılaştırdığımız ayetler bize bu tercüme dışında yararlanılan ve bugün elimizde bulunmayan başka Kur'an tercümelerinin bulunduğunu gösterir niteliktedir.

NF'deki tercümelerin dili NF'nin genel dil özellikleriyle uyumlu bir biçimde ve halkın anlayacağı bir üslupta yapılmıştır. Eserin yazarı Ali bu tercümeleri ya kendisi yapmış ya da yukarıda da bahsettiğimiz gibi elimizde bulunmayan başka bir Kur'an tercümesinden yararlanmıştır.

4. Sonuç

1. NF bir kırk hadis tercümesi olmakla birlikte içinde yer alan sure veya surelerden alınmış ayetlerin tercümesiyle Harezmi Türkçesinin Kur'an çevirileri dışında bu dönemin Türkçe Kur'an dili hakkında değerli ipuçları sunan bir eserdir.

2. Eserde yer alan ayetlerin tercümesi bir değil birbirinden farklı usullere göre gerçekleştirilmiştir. Tam sureler bir bütün olarak serbest bir şekilde, satır içinde ayet ayet ya da bir kısmı serbest bir kısmı ise satır içinde ayet ayet olmak üzere üç farklı biçimde Türkçeye çevrilmiştir. Surelerden alınmış ayetler de aynı usullere göre üç farklı biçimde çevrilmiştir.
3. Bu çeviri tekniği Tefsirli Türkçe Kur'an tercümelerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle NF'deki tercümeleler eğer eserin yazarı tarafından yapılmadıysa, Harezmi Türkçesiyle yazılmış tefsirli bir tercümeden alınmış olmalıdır.
4. NF'deki ayetlerin çevirisi halk için yazılmış olan NF'nin amacına uygun olarak son derece sade ve açık bir dille yapılmıştır.
5. Eserde Türkçeye çevirisi yapılmamış 11 ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerin neden Türkçeye çevrilmediği konusunda ise bir bilginiz bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- ECKMANN J. (2004). *Nehcü'l-Ferâdis Uştmağlarının Açık Yolu (Cennetlerin Açık Yolu) I Metin II Tıpkıbasım*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 518, Ankara.
- ECKMANN J. (2011). *Harezmi, Kıpçak, Çağatay Türkçesi Üzerine Araştırmalar*, Hazırlayan: Osman Fikri Sertkaya, TDK Yayınları, Ankara.
- HILLHOUSE UYANSOY, A. (2006). *Karışık Dilli Kur'an Çevirisi (1A-37A)*, İstanbul Ü, SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- KÖK, A. (2004). *Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 73 1v-235v/2)*, Giriş-Metin-İnceleme-Analitik Dizin, Ankara Ü, SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- NALBANT, M. V. (2014). *Karışık Dilli Kur'an Tefsiri (Çağatay, Oğuz ve Kıpçak Lehçeleriyle)*, TKAE yayınları, İstanbul.
- SAĞOL, G. (1993). *An Inter-Linear Translation Of The Qur'an Into Khwarazm Turkish*, Part: I, Harvard University.
- UYGUN, A. (2007). *Karışık Dilli Bir Kur'an Çevirisi Yazmanın 144^b-183^a Yaprakları Üzerinde Dil İncelemesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ÜNLÜ, S. (2004). *Karahanlı Türkçesi Satır-Arası Kur'an Tercümesi (TİEM 235v/3-450r/7)*, Giriş-Metin-İnceleme-Analitik Dizin, Hacettepe Ü, SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- YILMAZ, R. (2007). *Karışık Dilli Kur'an Tercümesi (Yaprak No: 183b-222a)*, İstanbul Ü, SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Mehmet Vefa Nalbant

Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili A.B.D. Öğretim yesi

Adres: Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kınıklı/Denizli

e-posta: vnalbant@gmail.com

Ezgi Demirel

Öğretmen, Mill Eğitim Bakanlığı, ğretmen, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora ğrencisi.

Adres: Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kınıklı/Denizli

e-posta: ezgiamasyali@gmail.com

Yazı bilgisi:

Alındığı tarih: 19 Ekim 2015

Yayına kabul edildiği tarih: 20 Kasım 2015

E-yayın tarihi: 31 Ocak 2016

Çıktı sayfa sayısı: 43

Kaynak sayısı: 9